

HADELAND

**VEDLEGG
TIL SAKSLISTE**

REGIONRÅDET FOR HADELAND

13.mars 2015

SAKENE 7/15-12/15

Gran
kommune

Jevnaker
kommune

Lunner
kommune

Oppland
Fylkeskommune

HADELAND

PROSJEKTPLAN 2015

Hadeland -nært og naturlig

– Regionrådet for Hadeland sitt tilflyttings- og etableringsprosjekt

Prosjekteier	Regionrådet for Hadeland
Prosjektansvarlig	Regionkoordinator Sigmund Hagen
Prosjektleder	Vibeke Buraas Dyrnes

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning.....	2
2. Bakgrunn for prosjektet/ forankring.....	2
3. Formål	3
4. Mål (hva skal konkret leveres av prosjektet).....	3
5. Omfang og avgrensning.....	4
6. Hovedinnhold og faser, varighet.....	5
7. Suksessfaktorer.....	8
8. Rammebetingelser.....	8
9. Organisering med prinsippansvarskart, roller og ansvar.....	8
10. Budsjett.....	9
VEDLEGG.....	10

1. Innledning

Hadeland har et stort vekstpotensial i kraft av regionens sentrale beliggenhet i forhold til Oslo, Gardermoen, Gjøvik og Hønefoss. Vekst i form av befolkningsutvikling og ny næringsetablering er både mulig og ønskelig.

“Hadeland – nært og naturlig” er en regional satsing for å bistå kommunene med å nå målene i kommunalplaner og regionale planer /Fylkesdelsplan. Prosjektet startet opp i 2007. Prosjektet er dynamisk utformet og hele tiden under utvikling, og derfor revideres prosjektplanen årlig.

2. Bakgrunn/forankring

“Hadeland – nært og naturlig” er en satsing forankret i flere planer.

- Fylkesdelplan for Hadeland 2004 – 2015¹
- Regionalt handlingsprogram 2014 fra OFK
- Kommuneplanene til Jevnaker, Lunner og Gran
- Regional plan for Hadeland 2014-2021²

Det er ulike utfordringer i regionen som det er ønskelig at prosjektet «Hadeland – nært og naturlig» jobber for:

- Profilering og synliggjøring av Hadeland for å oppnå økt bevissthet blant befolkningen på Østlandet om Hadeland som attraktiv bo- og etablererregion, med kort vei til Oslo, Hønefoss og Gardermoen.
- Stimulere til gode aktiviteter som underbygger at regionen er attraktiv
- Stimulere til god og gjennomtenkt stedsutvikling
- Videreføring av regionens fokus på fornybar energi og bærekraftig utvikling
- Stimulere til flere lokale arbeidsplasser

Befolkningsvekst:

Per 1.1.2014 var total befolkning på Hadeland 29075. Lunner og Gran har nå et mål om en befolkningsvekst på 1,5%, og Jevnaker har et mål om 1%. Veksten de siste årene har totalt vært mye lavere enn dette, og vil har ikke nådd kommunenes mål som står beskrevet i Fylkesdelsplanen om 31 000 innbyggere i 2015.

Det er allikevel positiv vekst i alle kommunene, men det er et ønske om at denne skal være høyere. Det er derfor fortsatt viktig med tiltak for å stimulere til å øke befolkningen på Hadeland.

¹ Det jobbes med ny Regional plan for Hadeland, som erstatning for denne Fylkesdelsplanen

² Regional Plan for Hadeland 2014-2021 ble vedtatt av fylkestinget 18.februar

Historie

Det ble gjennomført et forprosjekt i 2006-2007, og hovedprosjektet "Bo- og etablererregion Hadeland" ble startet opp i oktober 2007. Våren 2011 skiftet prosjektet navn til «Hadeland – nært og naturlig».

Eksempler på ulike tiltak og satsinger som har blitt gjennomført de siste årene er: Utplassering av skilt på hovedinnsfartsåre, evaluering av prosjektet, utarbeiding av kommunikasjonsstrategi, undersøkelser av målgruppene og jevnlig markedsføringsarbeid.

Målgruppe

De prioriterte målgruppene for prosjektet er egne innbyggere, barnefamilier i Oslo og omegn, mobile og høyt utdannede arbeidstakere, bedriftsledere og gründere³. Det er også et mål for prosjektet å bistå kommunene og andre utviklingsaktører i arbeid med stedsutvikling og utbyggingsprosjekter.

3. **Formål** (hvorfor, hva skal oppnås)

Formålet med prosjektet er å bidra til at:

«Hadeland blir den mest attraktive tilflyttings- og etablererregion på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne».

4. **Mål** (hva skal konkret leveres av prosjektet)

Hovedmål for «Hadeland – nært og naturlig» er å bidra i prosesser og tiltak som arbeider for at Hadeland skal bli en attraktiv og grønn bo- og etablererregion, og at befolkningstallet og antallet lokale arbeidsplasser øker.

Prosjektet har selv ikke kapasitet eller ressurser til å nå målene på egen hånd. Det er derfor viktig å spille på lag med andre som jobber mot samme mål, og gjøre andre gode.

«Hadeland – nært og naturlig» vil i 2014 bestå av følgende delprosjekter:

1) Synliggjøre og markedsføre Hadeland som attraktiv, grønn og bærekraftig region.

- Mål:
- Hadeland skal bli bedre kjent utover regionens grenser
 - Kommunene får ønsket befolkningsvekst
 - Befolkningen skal føle stolthet for Hadeland og omtale regionen i positive ordelag til alle de snakker med.
 - Regionen skal oppfattes som næringsvennlig/etablerervennlig/attraktiv i forhold til sammenlignbare regioner.

³ Se mer om målgrupper s.8 i kommunikasjonsstrategien – vedlegg 4

- Stimulere til at regionen blir ledende for bærekraftig samfunnsutvikling, og at den er et godt eksempel for bærekraftig miljøbruk i alle ledd, hvor bruk av fornybar energi skal prioriteres.

2) Bidra i arbeidet med stedsutvikling

Mål: at det etableres tilgjengelige, bærekraftige og attraktive bomiljøer og tettsteder

3) Bidra i arbeidet med å få flere til å etablere kompetansebaserte virksomheter på Hadeland, og til å få utviklet et næringsliv i takt med naturens bæreevne.

4) Bidra i arbeidet for en mer aktiv boligpolitikk fra kommunene på Hadeland:

5. Omfang og avgrensning

Hadeland- nært og naturlig er ikke et enkeltstående prosjekt, men en overordnet organisering av flere delprosjekter som skal jobbe for formålet nevnt over.

Det handler først og fremst om «å gjøre andre gode», dvs at mange av målene kun kan oppnås gjennom samarbeid med andre aktører, ikke gjennom egne tiltak. Det er viktig å fungere som døråpner og nettverksskaper.

Prosjektet må hele tiden vurderes og justeres ut fra hva som synes mest hensiktsmessig innenfor vedtatt ramme. Prosjektet vil tjene på en dynamisk gjennomføring.

«Hadeland – nært og naturlig» støtter opp om relaterte prosjekter. Det kan være prosjekter initiert eller støttet av Regionrådet for Hadeland, av kommunene, næringshagen, private og andre, som også jobber for at Hadeland skal være en god bo- og etablererregion. Disse prosjektene kan i ulik grad være med å oppfylle målsettingene til prosjektet. En liten del av budsjettet er avsatt for å støtte aktiviteter/tiltak som bidrar til at Hadeland blir mer synlig og attraktiv ved å skape økt trivsel i regionen eller at Hadelands fortrinn blir kjent utenfor regionens grenser⁴.

Prosjektleder har også støttet prosjekter ved å fungere som sekretær/ koordinator i arbeidsgrupper. Eksempel på slikt arbeid er Øståsen Skiløyper og 9 andre idrettslag på Hadeland sitt arbeid med å sette opp nye skilte og tavler på turstier/ skiløyper og sykkelruter på Hadeland.

En kan i løpet av prosjektperioden se for seg at det utvikles flere prosjekter som vil få konsekvenser for ”Hadeland – nært og naturlig”. Se vedlegg 3 for oversikt over en del relaterte prosjekter.

⁴ Se mer om dette i Vedlegg 1, s.11

6. Hovedinnhold - tiltak

I tillegg til nettverksbygging og samarbeid med andre, vil det arbeides med egne aktiviteter.

I 2013 ble prosjektet evaluert, og det ble utarbeidet en langsiktig kommunikasjonsstrategi for «Hadeland – nært og naturlig». Ut fra denne ble det laget en handlingsplan for markedsføringstiltak⁵. Gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen har vært en stor del av prosjektet i 2014, og vil også være det i 2015.

Prosjektet er dynamisk, og i henhold til kommunikasjonsstrategien og handlingsplanen vil flere tiltak bli utarbeidet i løpet av året.

- 1) DELPROSJEKT 1: Synliggjøre og markedsføre Hadeland som attraktiv, grønn og bærekraftig region.

Tiltak	Samarbeid med	Ansvar	Når
<p>Følge opp markedsføringstiltak i henhold til handlingsplan/strategi</p> <p>Eksempler på viktige tiltak i 2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informasjonskampanje: Lage medieplan med saker som forhåpentligvis kan selges inn til regionale og nasjonale medier. - Informasjonskampanje: Samarbeide med kommunene om velkomstpakker til nyinnflyttede. Hensikt er å gjøre kommuneansatte til ambassadører for regionen, og å gi nyinnflyttede en tilhørighet til Hadeland fra første dag. Inneholder ulike elementer, som faddere, velkomstmøter, gratis tilbud på aktiviteter, brosjyre/info - Markedsføre ledige stillinger i regionen. Det lages en landingsside «hadelandsjobb.no», og denne markedsføres digitalt og målrettet - Dagens spørsmål: Levere spørsmål om Hadeland til avisen Hadeland som del i et samarbeid om økt engasjement om regionen 	<p>Axent Kommunikasjon</p> <p>Axent kommunikasjon</p> <p>Avisen Hadeland</p>	<p>VBD</p>	<p>Høst 2015</p> <p>Februar-april</p> <p>Januar</p>

⁵ Handlingsplanen er utarbeidet på bakgrunn av tiltaksplan i kommunikasjonsstrategien. Denne er et dynamisk dokument, og ligger derfor ikke vedlagt prosjektplanen.

<ul style="list-style-type: none"> - Gjennomgang og konkretisering av målgrupper, samt se på hva som er relevante arenaer for å treffe målgruppene - Film – videreutvikle filmer til bruk av markedsføring av regionen som attraktiv 	Axent Kommunikasjon		Vår 2015
	Enjoy Media		Vår/sommer 2015
<p>Drift og oppdatering av hjemmesiden regionhadeland.no og ledigtomt.no</p> <p>- sidene trenger redigering både på innhold, lay-out og design</p> <p>Markedsføre gjennom web-sidene og gjennom egen Facebookside: "Hadeland"⁶</p>	Eksternt IT-firma	VBD	Vår/ sommer 2015
<p>Markedsføre/distribuere logo/profil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortsatt distribuere bodyer til alle nyfødte på Hadeland med logo og slagord gjennom helsestasjonene • Lage flere profileringsartikler med logo og slagord • Følge opp og oppfordre bruken av logo/profil av eksterne brukere 	Kommunene	VBD	Løpende
		VBD	Løpende
<p>Velkomstskilt på hovedinnfartsårene</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utplassering av det siste skiltet i Jevnaker hvis det er mulig • Oppfølging av vedlikehold i henhold til avtale 	Jevnaker kommune	VBD	? ⁷
	Mesta	VBD	Løpende
<p>Markedsføre regionen gjennom å delta i Osloregionens faggruppe og andre relevante møtepunkter</p>	Osloregionen	VBD	Løpende
<p>Markedsføre regionen gjennom Oppland Pluss</p>	Oppland FK/ Oppland Pluss	VBD	Løpende

⁶ <http://www.facebook.com/regionhadeland>

⁷ Grunneier gir ikke tillatelse til utplassering av skilt, derfor er det uvisst når dette kommer opp

DELPROSJEKT 2 - Bidra i arbeidet med stedsutvikling: tilgjengelige, bærekraftige og attraktive bomiljøer og regionsenter.

Tiltak	Samarbeid med	Ansvar	Når
Bidra i stedsutviklingsprosjekter som tar sikte på bærekraftig, funksjonell og estetisk bolig- og næringsutvikling. Støtte opp om slike prosjekter der det ikke er aktuelt eller interessant at prosjektleder er med direkte i arbeidet.	Lunner kommune/ Lunner Almenning/ Framtidas Bygder Jevnaker kommune/ Ringerike Utvikling/ Jevnaker 2020 Gran kommune/ Landsbyen Brandbu	VBD	Løpende
Støtte til arrangementer/ sosiale møteplasser ol	Arrangementsutvikler/ Relevante prosjekter og aktører	VBD	Sommer/høst 2015
Ungdomssatsing – «Trygt hjem for en 50-lapp» og støtte «Aktiv sommer» og «Filmfokus»	Kulturkontorene og OFK	VBD	Løpende

DELPROSJEKT 3 - Bidra i arbeidet med å få flere til å etablere virksomheter på Hadeland, og til å få næringsaktører til å utvikle og synliggjøre grønt engasjement:

Tiltak	Samarbeid med	Ansvar	Når
Bidra i arbeidet med planlegging og gjennomføring av Hadelandskonferansen og Hadelandsmessa 2015	Hadelandshagen/ programkomiteen for Hadelandskonferansen	VBD	Løpende
Samarbeide med næringsansvarlige i kommunene og Hadelandshagen for markedsføring av Hadeland som en attraktiv næringsregion	Kommunene/ Hadelandshagen	VBD	Løpende
Lage brosjyrer som næringslivet kan få til utdeling	Rabalderfabrikken	VBD	Vår 2015

DELPROSJEKT 4 – Bidra i arbeidet for en mer aktiv boligpolitikk fra kommunene på Hadeland:

Innhente faglig kunnskapsgrunnlag for hva som bør gjøres for at kommunene skal tiltrekke seg flere innflyttere	Telemarksforskning og kommunene	VBD	Vår 2015
Bistå kommunene i å arrangere temadag/seminar med politikere som grunnlag for å utvikle boligplaner/planer for økt befolkning	Kommunene/ plan- og næringsrådgivere	VBD	Mai

7. Suksessfaktorer

- At kommunene tilrettelegger godt for samarbeid med prosjektet, både på ledelsesnivå og nedover i organisasjonene
- At kommuner og andre aktører tar målet om bærekraftig utvikling på alvor, slik at regionen kan vise konkrete eksempler og ikke bare «tomme ord»
- At næringslivsaktører er villig til å samarbeide med prosjektet
- At kommunene har vilje til å utvikle forpliktende samarbeid og entusiasme innad i regionen
- At det samarbeides bra med relaterte prosjekter og andre relevante samarbeidspartnere
- At det bevilges nok penger til ulike tiltak i prosjektet
- At prosjektet utvikles og er dynamisk, blant annet med tanke på den mulige kommunereformen/ kommunesammenslåing

8. Rammebetingelser

Prosjektet er vedtatt å være en av regionens hovedsatsinger tom 2015. «Hadeland – nært og naturlig» er utviklet til å bli regionens spissede profil. Dette krever tilstrekkelige satsing. For at det skal bli rom for gjennomføring av egne tiltak, i tillegg til lønnsutgifter til prosjektleder må kostnadsrammen være minimum være 1 200 000 kr pr år.

I 2014 krever gjennomføring av tiltakene i prosjektplanen en satsing på ca 1 500 000 kr.

9. Organisering med prinsippansvarskart, roller og ansvar⁸

Prosjekteier	Regionrådet for Hadeland v/leder Harald Tyrdal
Prosjektansvarlig	Regionkoordinator Sigmund Hagen(PA)
Prosjektleder	Vibeke Buraas Dyrnes
Styringsgruppe	Ordførere og rådmenn i Jevnaker, Lunner og Gran og Regionkoordinator

⁸ Se også Vedlegg 2

10. Budsjett

Element/aktivitet	2015
Prosjektleder lønn (inkl. adm. kostnader, sos.utg. og husleie)	630 000
Drift, oppgradering og markedsføring av www.regionhadeland.no og www.ledigtomt.no	80 000
Aktiv boligpolitikk - temadag + analyse	50 000
Vedlikehold av skilt v/adkomstveier til Hadeland	20 000
Ungdomssatsing/trygt hjem for en 50-lapp	20 000
Gjennomføring av markedsføringstiltak i handlingsplan, evaluering og ekstern konsulentbistand bl.a.: - fast konsulentoppdrag a 5 t per mnd (50 000) - hadelandsjobb.no (120 000) - velkomstpakke (50 000)	220 000
Annonsering – kjøpt markedsføring	60 000
Profileringsutstyr og gaver – bodyer, roll-up, div. give aways osv.	50 000
Opplæring/ nettverksbygging/møter	30 000
Utstyr til kommunenes stand på Hadelandsmessa	30 000
Støtte til eksterne aktører/prosjekter/arrangementer som bidrar til målene om befolkningsvekst og en attraktiv region ⁹	100 000
Filmer for Hadeland	150 000
Brosjyre for Hadeland	40 000
Reserve	20 000
Sum	1 500 000

Det settes av 1 300 000 kr fra partnerskapsmidler. I tillegg overføres det kr 200 000 fra ubrukte midler i 2014.

Det vil være nødvendig med justeringer. Årlig budsjett/regnskap blir kontrollert av revisor.

⁹ Se vedlegg 1 med kriterier for hvem som kan få av disse midlene

VEDLEGG 1:

Støtte til eksterne aktører/prosjekter

I prosjektplanen til «Hadeland – nært og naturlig» for 2015 er det avsatt 100 000,- til å støtte tiltak som bidrar til:

- Økt trivsel i regionen – bygge intern stolthet
- Hadeland fortrinn blir bedre kjent utenfor regionen – ekstern markedsføring

Begrunnelse:

Regionrådet får i løpet av året flere henvendelser fra enkeltpersoner (ildsjeler), lag, foreninger eller andre aktører som ønsker å gjennomføre mindre tiltak og arrangement som er positive for folk i regionen, og ønsker økonomisk støtte til dette. Regionrådet har til nå ikke satt av midler til å støtte slike initiativ. Det kan være mulig å få mye igjen for små beløp som utløser eller inspirerer frivillig innsats.

Det innarbeides derfor en pott i prosjektet «Hadeland – nært og naturlig» til støtte for slike initiativ.

Vilkår for tildeling

Forutsetninger for å få midler er at tiltaket støtter opp om målene i «Hadeland – nært og naturlig», og slik bidrar til å fremme Hadelands omdømme på en positiv måte. Dette kan være ved å bygge intern stolthet ved at det skjer noe bra i regionen eller markedsføre Hadeland eksternt.

Tildeling av midler krever kortfattet skriftlig notat om prosjektet/tiltaket med budsjett og en sluttrapport om gjennomføring.

Midlene skal brukes til prosjekter, tiltak eller arrangement og skal ikke gå til:

- Offentlige aktører
- Driftstøtte til lag eller foreninger
- Næringsutvikling
- Innkjøp av utstyr

Tildelingssummen kan variere, men maksimal utbetaling til enkelttiltak vil være 50 000,-. Prosjektleder og prosjektansvarlig disponerer midlene og avgjør tildeling. Rapportering om tildeling gis fortløpende på møter i styringsgruppa.

VEDLEGG 2:**Prinsippansvarskart som avklarer de ulike instansenes rolle og ansvar i prosjektet**

Funksjoner/roller	Ansvar	Hovedoppgaver	Hvem
Oppdrags-giver/ Prosjekteier	Prosjekteier -øverste ansvarlige for gjennomføringen av prosjektet, resultatansvarlig	-godkjenner prosjektmandatet -utpeker prosjektansvarlig -forankrer prosjektet i linjen og i politiske fora -rekrutterer styringsgruppe	Regionrådet for Hadeland v/ leder Harald Tyrdal
Prosjekt-ansvarlig	Overordnet ansvar for gjennomføring av prosjektet, resultatansvarlig	-rekrutterer prosjektleder og øvrige medlemmer til prosjektorganisering -utarbeider prosjektmandat -sikrer ressurser -sikrer forankring i ulike fora -avklarer tillitsvalgtes deltakelse, ev brukermedvirkning, sikre likestilling -leder styringsgruppa -innkaller til styringsgruppemøter -følger opp prosjektleder -gjør avtaler med bidragsyterne om ressursinnsats -rapporterer til prosjekteier	Regionkoordinator Sigmund Hagen
Styringsgruppa	Overordnet ansvar for gjennomføringen av prosjektet, resultatansvarlig Fungerer på vegne av prosjekteier Månedlige møter	-vedtar strategier, milepælplan og andre rammer -sikrer framdrift og resultatoppnåelse -sikrer ressurstilgangen og overvåker ressursbruken -følger opp spesielle utfordringer/usikkerhet -tar viktige beslutninger -rapporterer til prosjekteier -sikrer god underveis- og sluttevaluering	Ordførere og rådmenn i Jevnaker, Lunner og Gran
Prosjektleder	Daglig leder for prosjektet Ansvarlig for framdrift og resultatoppnåelse	-leder prosjektgruppa og arbeidsprosessene (planlegging, gjennomføring og oppfølging) -sekretær for styringsgruppa -følger opp styringsgruppas beslutninger -rapporterer til styringsgruppa	Vibeke Buraas Dyrnes
Referanse-gruppe	Ingen formell eller forpliktende rolle	Involvering Gir råd og faglige innspill Fungerer som arbeidsgruppe i ulike delprosjekt	Gunnar Haslerud, Hans Tollef Solberg Ole Dæhlen og Kristin Molstad
Konsulenter		Bistår i arbeidet med oppfølging av markedsføringstiltak for prosjektet	Axent kommunikasjon og Oppland + v/ Tor Kristian Mjelde

VEDLEGG 3: RELATERTE PROSJEKTER OG SAMARBEIDSPARTNERE:

Under følger et utvalg prosjekter og samarbeidspartnere. Lista er ikke fullstendig. Dette er aktører/ prosjekter vi samarbeider med og støtter opp under, også for å unngå dobbeltarbeid.

Prosjekter	Beskrivelse	Ansvarlig
Klimapådriver	Kommunenes prosjekter – etterleve kommunene sine energi- og klimaplaner	Prosjektleder, klimapådriver Kristin Molstad
Harestua – stedsutvikling	På Harestua jobbes det for utbygging av boliger, kommunale byggerier og utvikling av næring i sentrum samt langs RV 4. Det lages veiledere for hvordan stedsutviklingen bør foregå.	Lunner kommune v/ bo- og næringsrådgiver Ole Dæhlen, samt Lunner Almenning v/ Fredrik Bärnholt
Framtidens bygder	Nasjonalt prosjekt der Harestua/Lunner kommune er en av 12 piloter som skal bidra til økt kunnskap og eksempler på hvordan bærekraftig- og klimavennlig stedsutvikling kan gjøre bygdene til gode forbilder.	Prosjektleder Alf Waage i NAL Ecobox, Aasmund Bunkholt i Trefokus og Ingvild Rørenholt i Zero.
Jevnaker 2020	Jevnaker 2020 er et samarbeidsprosjekt mellom Jevnaker Næringsdrivende og Jevnaker kommune/ Ringerike Utvikling – jobbe sammen for Jevnakers utvikling	Prosjektleder Knut Wang
Prosjekt Gran sentrum	Sentrumsprosjekt for å sikre en god og langsiktig utvikling av Gran sentrum. Samarbeid mellom næringsliv, grunneiere, OFK og Gran kommune.	Gran kommune v/ Øyvind Sørli
Skilting av turstier/ løyper/ sykkelruter	Prosjekt med støtte av OFK og Gjensidigestiftelsen for oppsetting av nye skilt. Hensikten er enhetlig og oversiktlig merking av turstier/ løyper og sykkelruter på Hadeland.	Lokale lag og foreninger v/Øståsen Skiløyper, grunneiere, OFK
Tiltak for ungdom	“Trygt hjem for en 50-lapp”, ”Filmfokus” og ”Aktiv Sommer ”	Kulturkontorene og Regionrådet

Oppland +	Markedsførings-/ omdømmeprojekt for å synliggjøre Oppland som et attraktivt fylke for bosetting og næringsetableringer	OFK v/ Tor Kristian Mjelde
Hadeland og Ringerike Reiseliv/ Gjøvikregionen	Fusjonert reiselivsdestinasjonselskap for regionen	Arne Jørgen Skurdal og Mette Stenersen
Hadelandshagen	Næringshage for Gran og Lunner.	Styret i Hadelandshagen AS og daglig leder Dagfinn Edvardsen
Hadelandsmessa	Næringslivs- handelsmesse for regionen	Hadeland VGS og Hadelandshagen
Hadelandskonferansen	Konferanse for å fremme regionen og næringslivet på Hadeland	Hadelandshagen/ programkomite
Etablererveiledning	Veiledning for nyetablerere.	Etablererveileder i Gran og Lunner - Kari Isingrud Ringerike Etablerersenter - Svein Eystein Lindberg
Granavollen regionale pilegrimssenter	Et av 6 regionale pilegrimssenter langs pilegrimsleden Oslo-Trondheim	Prosjektleder Jane Dahl Sogn (permisjon)
Hadelandsbonden 2020	Prosjektet har som mål å bevare Hadeland som levende bygd, med matproduksjon og vakkert kulturlandskap.	Landbrukets fagråd Hadeland v/ Anne Okkenhaug Berntsen, Pål Arne Oulie m.fl.
Lokale arrangementer	Lokale arrangementer som er med og markedsfører Hadeland og det mangfoldet som finnes. Eksempler er Potetfestivalen i Gran, Oktoberfestivalen i Brandbu og Sagstokk på Harestua.	
Energigården	Energigården er et informasjonssenter for bioenergi og annen fornybar energi.	Erik Eid Hole og Emma Otervik
Glasslåven	Målet er å bygge om den verneverdige 1880-talls låven på Granavollen til et senter for skapende	Randi Thorsen

	kunst, kunsthåndverk og håndverkstradisjoner. Nær pilegrimssenteret på Granavollen.	
Arrangementsutvikling	Prosjekt som skal startes opp i 2015. Mål er økt innovasjon og verdiskaping av opplevelser og arrangementer på Hadeland og i Gjøvikregionen.	Ikke ansatt prosjektleder enda. Prosjekteier skal være regionrådene i de to regionene.

HADELAND

Arkivsak-dok. 13/01085-4
Saksbehandler Sigmund Hagen

Saksgang
Regionrådet

Møtedato
09.05.2014

Innlandsfiske Randsfjorden, søknad om midler 2014

Innstilling:

Regionrådet for Hadeland bevilger 100 000 kr til tynningsfiske etter sik i Randsfjorden i 2014. Midlene tas fra partnerskapsavtale inngått med Oppland fylkeskommune – avsatte midler i Regional handlingsplan for Hadeland 2014.

Dersom det forventes bidrag fra Regionrådet for Hadeland i 2015, må regionrådet kontaktes om dette før 1. okt. inneværende år.

Saksdokumenter

Vedlagt

Innlandsfiske i Randsfjorden 2014 - 2016 – Prosjektbeskrivelse.	Ja
Budsjett og finansiering.	Ja
Sikundersøkelse Randsfjorden 2013.	Ja
Uttalelse fra Mattilsynet.	Ja

Saksopplysninger:

Utnyttelse av innlandsfiske er beskjedent i Norge i forhold til sammenlignbare land. I 2006 utarbeidet Landbruks- og matdepartementet en *Handlingsplan for Innlandsfiske* hvor målsettingen var å øke fangsten fra 200 til 600 tonn.

Med utgangspunkt i denne handlingsplanen ble Engeren i Hedmark og Randsfjorden i Oppland valgt ut som prøvesjøer for tynningsfiskeprosjekter og har mottatt statlige midler. De statlige midlene er blitt benyttet sammen med midler fra kommunene, fylkeskommunen og midler og egeninnsats fra grunneierforeningen. Tynningsfisket i Randsfjorden har vært rettet mot sikbestanden, som i tidligere tider var en betydelig matressurs.

Følgende oversikt er oversendt over resultatet av fiske:

Tabellen viser utviklingen gjennom de siste fire årene.

Gjennomsnitt	2010	2011	2012	2013
Lengde (cm)	28,5	28	27,5	30,3
Vekt (gram)	186	189	203	231
Kondisjonsfaktor	0,8	0,84	1	0,9
Antall gjeddemark	9	7	7	6
Antall fisk	125	101	275	247

Det er i perioden 2007 til 2013 tatt opp 135 tonn sik fra Randsfjorden. Tynningsfiske har så langt resultert i økt gjennomsnittsvekt og avtagende parasitteringsgrad.

Fra 2010 til 2013 viser siken fanget under tynningsfiske fortsatt generell positiv utvikling. Gjennomsnittsvekten og lengden har økt siste år og det kan virke som parasittintensiteten er fortsatt avtagende. Siken har til nå vært for liten til å kunne brukes i næringsutvikling. Om utviklingen fortsetter som nå, så vil den innen ett par år sannsynligvis ha fått en akseptabel størrelse, ca 250 g. Antall gjeddemark er også nedadgående og kan tyde på at siken ikke blir resmittet i like stor grad som tidligere. Vedvarende stor beskatning av bestanden vil være en nødvendighet for å opprettholde den oppadgående trenden for siken i Randsfjorden.

Fra Landbruks- og matdepartementet er det gitt beskjed om at Handlingsplanen for Innlandsfiske nå er avsluttet og at departementet derfor ikke lengre disponerer midler til formålet.

Randsfjorden Grunneierforening, som har hatt ansvaret for tynningsfisket, har et sterkt ønske om å fortsette prosjektet. Resultatet i prøveperioden oppfattes som gode og de har som mål å få tilbake sik med matkvalitet i Randsfjorden.

For å klare å videreføre prosjektet i 2014 er det sendt søknad om økonomisk støtte til kommune, Oppland fylkeskommune og regionrådene for Gjøvikregionen og Hadeland. For kommunene innebærer dette en videreføring av tidligere tilskudd. Regionrådene er søkt om et bidrag på 100 000 kr. Utgiftene til tynningsfisket i 2014 er beregnet til 760 000 kr. Forslag til budsjett og finansiering vises i vedlegg fra Randsfjorden grunneierforening.

Det ligger ved prosjektbeskrivelse og forslag til finansiering for perioden 2014-2016.

Vurdering:

Potensialet for utvikling av lønnsomt næringsfiske og ytterligere turistfiske i Randsfjorden er åpenbart til stede. Det er forekomster av stor gjedde, ørret og røye (alle blir over 10 kg) i Randsfjorden. Dette er attraktive fiskeobjekter. Reiselivsnæringen rundt Randsfjorden registrerer økt etterspørsel både fra det innenlandske og det utenlandske markedet.

En vital sikstamme med god matkvalitet vil sammen med abbor og gjedde kunne være grunnlag for lønnsomt næringsfiske i Randsfjorden. Beregninger viser at sikbestanden i Randsfjorden vil kunne tåle et årlig uttak på over 50 tonn. Randsfjorden har i dag en sikstamme som er for stor i forhold til næringstilgangen. Dette resulterer i sik av dårlig kvalitet (parasitter). Å fortsette tynningsfiske av sik er derfor nødvendig.

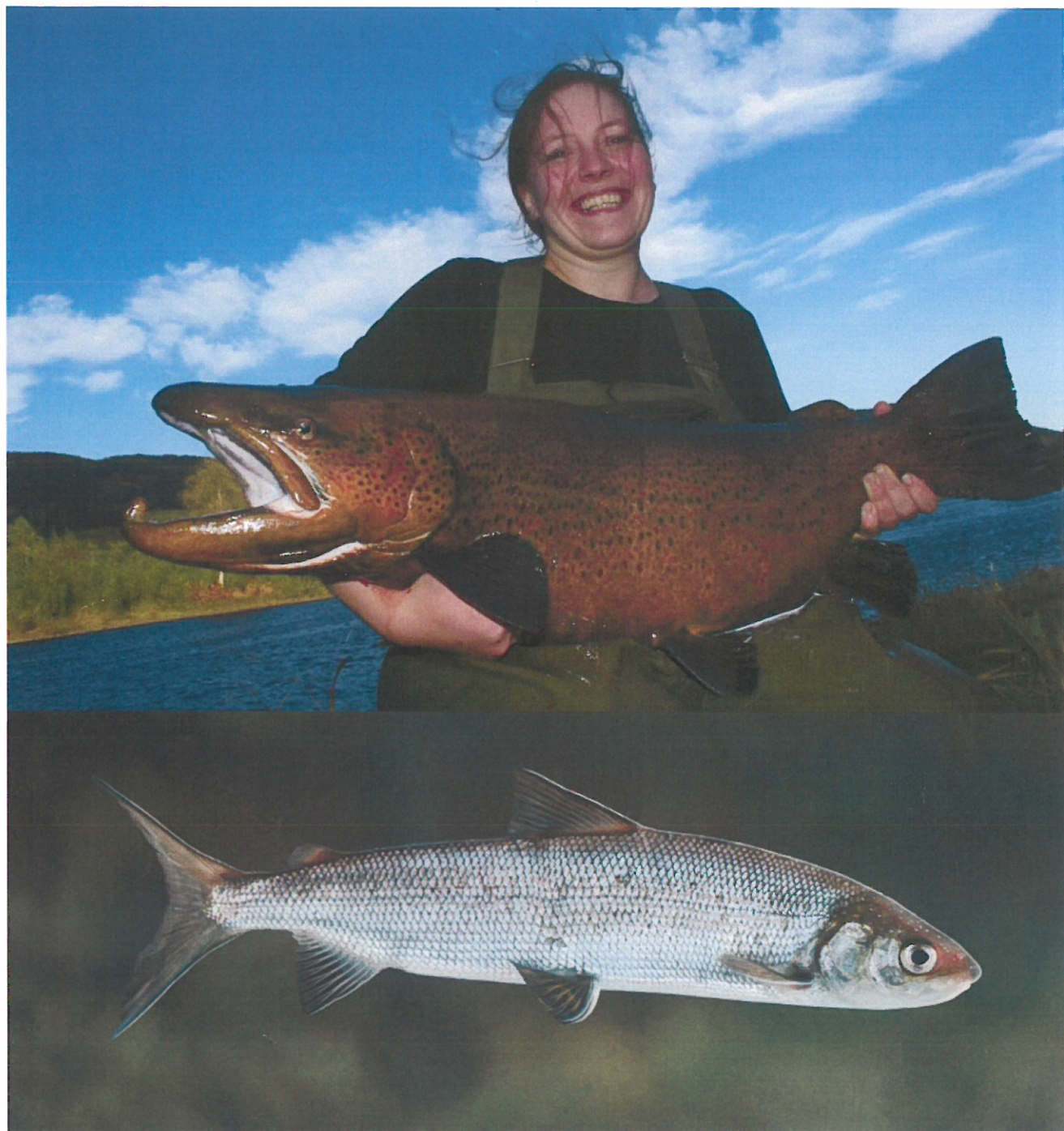
Når det gjelder fiske som næring/tilleggsnæring, ligger mange forhold til rette for at dette skal bli en realitet, når tynningsfisket nå ser ut til å gi resultater i form av mindre gjeddemark og bedret kondisjon og størrelse på siken. Mesteparten av fisken som til nå er tatt opp har vært av så dårlig kvalitet at den har vært nyttet til dyrefor. Til tross for dette er det allerede i dag etterspørsel etter fisk fra Randsfjorden fra flere aktører som satser på lokal mat. I tillegg leveres råvarer og videreforedlet fisk til grossister og restauranter i Oslo, Oslos nærområder og til Ringerike.

I arbeidet med Regional plan for Hadeland er Randsfjorden framhevet som ett av tre fortrinn det bør videreutvikles prosjekter rundt. Å få kvaliteten på siken i fjorden opp slik at den kan nyttes som matfisk, vil være et tiltak i tråd med dette.

I Regional plan for Hadeland 2014 er det avsatt 100 000 kr til Innlandsfiske i Randsfjorden. Det innstilles derfor på at regionrådet bevilger 100 000 kr til å videreføre prøveprosjektet og at bevilgningen tas fra avsatte midler fra partnerskapsavtale inngått med Oppland fylkeskommune.

Dersom det forventes bidrag fra Regionrådet for Hadeland i 2015, må regionrådet kontaktes om dette før 1. okt. inneværende år.

**INNLANDSFISKE
I RANDSFJORDEN 2014 - 2016.**
Videreføring av prosjekt startet opp i 2007.

Prosjektbeskrivelse.
september 2013, Kistefos Skogtjenester AS

1. Bakgrunn

Utnyttelse av innlandsfisk i Norge er beskjeden sammenlignet med tilsvarende situasjon i sammenlignbare land (blant annet Sverige og Finland). Det er myndighetenes klare mål at potensialet som ligger i disse ressursene skal utnyttes bedre. I St.meld. nr.19 (1999-2000) "Om norsk landbruk og matproduksjon" er det lagt viktige føringer for økt yrkesfiske etter ferskvannsfisk som aktuell tilleggsnæring i landbruket. Det er også pekt på tiltak for å bedre kvaliteten på fiskebestandene, noe som også kommer fritidsfiske til gode. Handlingsplanen for innlandsfiske fra Landbruks- og matdepartementet (2006) beskriver på en oversiktlig måte ulike utfordringer knyttet til en slik målsetting. Det er en målsetting å øke fangsten til 500 tonn årlig.

Handlingsplanen anbefalte blant annet følgende tiltak:

- Det bør kartlegges hvilke innsjøer som er best egnet for yrkesfiske.
- Utvikle rasjonelle, mindre arbeidsintensive og mer effektive fangstredskaper (for eksempel storruser).
- Innen arbeidet med fiskekultivering må det fokuseres mer på behovet for tynningsfiske som metode.
- Med finansiering fra offentlige utviklingsmidler bør det initieres pilotprosjekt i de kartlagte innsjøer/vann med sikte på å klargjøre hvilke utfordringer og muligheter som er til stede for yrkesfiske.
- Utvikle reiselivsprodukter med opplevelsesaspekter knyttet til yrkesfiske, for eksempel tømning av storruser.
- Utvikling av fiskeopplevelser for ulike målgrupper av sportsfiskere og andre friluftinteresserte

Det ble også pekt på at dersom utfordringene skulle finne gode, praktiske løsninger, var det en forutsetning at grunneierorganisasjonene var aktive pådrivere og medspillere. For å få en god lokal fiskeforvaltning er det ønskelig å se ulike finansieringskilder i sammenheng slik at utnyttelsen blir best mulig. Også private organisasjoner og bedrifter bør bidra i finansieringen av felles utviklingstiltak.

Landbruks- og matdepartementet initierte med bakgrunn i Handlingsplan for innlandsfiske et større næringsfiskeprosjekt: *Innlandsfiske, karakterisering av næringsfiskepotensiale, tiltak og tiltaksevaluering samt utvikling av høstingsmodeller* (NIVA 2007). **Det ble valgt ut to pilotsjøer i dette prosjektet Engeren og Randsfjorden.**

Randsfjorden grunneierforening, Dokkadeltaet grunneierlag, Dokka-Etna grunneierlag, Randsfjordforbundet og firmaet Ferskvannsfisk as har i perioden 2007 - 2013 gjennomført prosjekter for å høste erfaringer knyttet til utnyttelse av fiskeressursene i Randsfjorden. Gjennom prosjektene er det satt fokus på Randsfjordens fiskeressurser og verdifull kompetanse er bygget opp knyttet til praktisk fiske, behandling av fangst, fiskekvalitet og nødvendig infrastruktur knyttet til aktiviteten.

Tidlig i prosjektet ble det knyttet kontakt med NIVA. Dette innebar løpende utveksling av erfaringer med fisket og drøftinger omkring en mulig videreføring av aktiviteten i fjorden. NIVA skisserte et uttynningsfiske av sik med oppstart i 2008. Sikstammen i Randsfjorden er preget av småvokst sik med høy parasitteringsgrad (gjeddemark). Dette gjør at siken ikke er egnet som menneskemat. Et vellykket uttynningsfiske er derfor en forutsetning for videreutvikling av næringsfiske i fjorden. Det er i perioden 2007 – september 2013 tatt opp

135 tonn sik fra Randsfjorden. Tynningsfisket har så langt resultert i økt gjennomsnittsvekt og avtagende parasitteringsgrad (tabell 1 og tabell 2). Resultatene er for øvrig presentert i egne sluttrapporter.

Tabell 1.

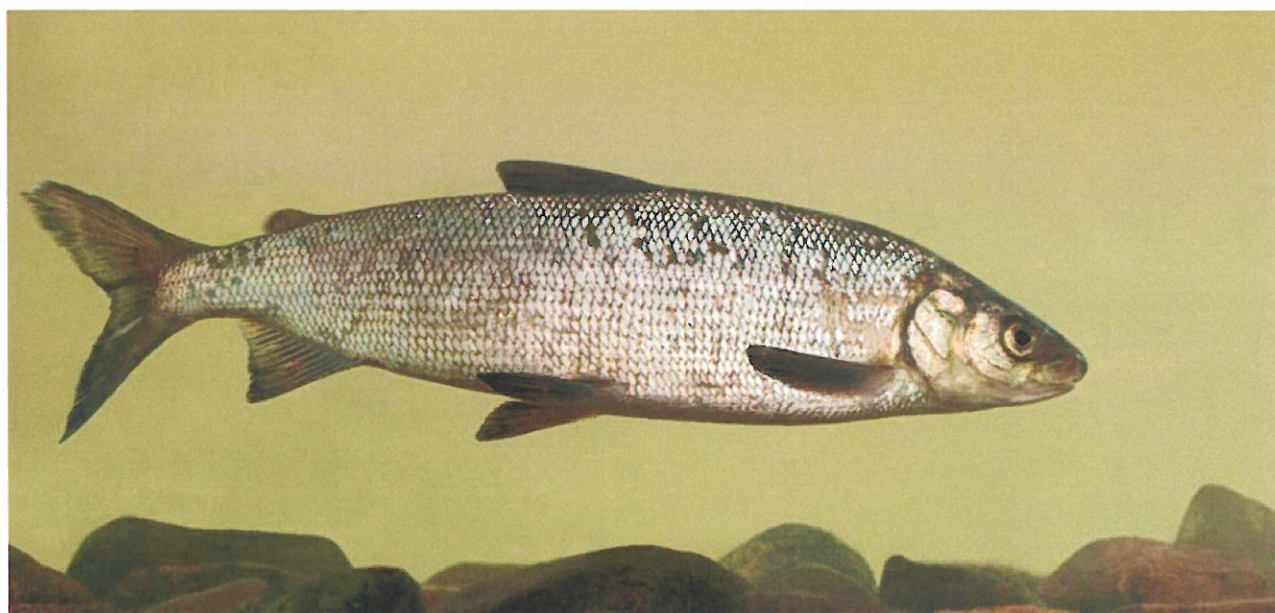
Utvikling av K-faktor og gjennomsnittsvekt på undersøkt sik i Randsfjorden i perioden 2010 – 2012.

Utvikling i kondisjonsfaktor, gjennomsnittsvekt og andel eldre enn 10 år hos sik i Randsfjorden 2010 - 2012				
År	Antall undersøkt	K-faktor	Gj.snitt vekt i gram	Andel >10år (%)
2010	360	0,8	150	6,3
2011	307	0,86	173	7,5
2012	325	0,96	199	ikke aldersbestemt

Tabell 2.

Utvikling av K-faktor og gjennomsnittsvekt hos gytevandrende sik i Randsfjorden (Dokka-Etna) i perioden 2010 – 2012.

	2010	2011	2012
Gj.snitt lengde cm	28,5	28	27,5
Gj.snitt vekt g	186	189	203
Gj.snitt K-faktor	0,8	0,84	1
Gj.snitt antall gjeddemark	9	7	7
Antall fisk	125	101	275
Antall hunn	28	19	80
Antall hann	97	82	195

Gytevandrende sik fra Dokka-Etna. Foto: Geir Høitomt

2. Randsfjorden - beskrivelse.

Randsfjorden er Norges 4. største innsjø, 75 km lang, et areal på 134 km² og største dyp 131 meter. Randsfjorden ligger 135 m.o.h. De største tilløpselvene er Etna/Dokka i nord, Lomsdalselva på vestsida og Vigga i øst. Randsfjorden drenerer til Randselva fra et samlet nedbørfelt på 3663 km². Randsfjorden er regulert til kraftformål med en reguleringshøyde på 3 meter. Også tilløpselva Dokka er regulert til kraftformål.

Randsfjorden ved Hov i Søndre Land. Foto: Geir Høitomt

Randsfjorden ligger i kommunene N. Land, S. Land, Gran og Jevnaker. Gjennom Randsfjordforbundet samarbeider disse kommunene om felles utfordringer og problemstillinger knyttet til fjorden. Randsfjordforbundet står bl.a som oppdragsgiver for løpende undersøkelser av vannkvaliteten i Randsfjorden og tilløpselvene.

Vannkvaliteten i Randsfjorden har gjennom et kontinuerlig overvåkingsprogram blitt fulgt i perioden 1988 – 2012. Vannkvaliteten i Randsfjorden er karakterisert som god – meget god. Vannkvaliteten har vist en klar bedring siden overvåkningsprogrammet startet opp.

3. Fiskeressurser.

Randsfjorden er leveområde for 11 ulike fiskeslag (Høitomt 2006). Størst verdi som matfisk har sik, gjedde, abbor, røye og ørret. Tidligere tiders fiske med bruk av flytegarn, not, mjæl og bunnsatte garn utnyttet disse ressursene i betydelig grad. Eksempelvis sto flytegarnfisket i Randsfjorden for et årlig uttak på 10 000 – 20 000 kg sik på 1980-tallet, mens notfiske på gytevandrende sik i Dokkaelva ga avkastning på opptil 13 000 kg/år i samme tidsrom (Lindås 1996). I tillegg ble det fanget betydelige mengder av de øvrige artene (spesielt gjedde), men hvor fangststatistikk ikke foreligger.

Fiske som matauk er nå imidlertid sterkt redusert, og spesielt artene sik, gjedde og abbor har et betydelig uutnyttet potensial. Beregninger viser for eksempel at sikbestanden i Randsfjorden vil kunne tåle et årlig uttak på minst 40 000 kg (Lindås 1996). For å holde god kvalitet (kondisjonsfaktor og vekt) på siken i Randsfjorden er det av avgjørende betydning å øke uttaket av dette fiskeslaget (Lindås 1996). Etter at flytegarn- og notfisket tok slutt har denne utviklingen vært negativ (kondisjonsfaktoren endret seg fra 1,00 i 1978 til 0,70 i 1995). Nedgangen i størrelse og kvalitet på siken i Randsfjorden skyldes trolig at bestandstettheten har blitt for stor i forhold til næringsgrunlaget i innsjøen. Undersøkelser i 2007 viste at siken i Randsfjorden nå har en svært høy parasitteringsgrad (Atle Rustabakken, pers.medd).

Randsfjorden har stammer av storvokst gjedde, ørret (storaure) og røye. Disse artene oppnår betydelig vekt og er attraktive sportsfiskeobjekter. Storaure fiskes av sportsfiskere både i tilløpselva Dokka/Etna og ved dorging i selve Randsfjorden. Røya lever store deler av sin livssyklus på dypt vann men er ettertraktet sportsfisk som fiskes målrettet av interesserte fiskere. Foruten ørret og røye drives også et utstrakt sportsfiske på abbor og gjedde, hvorav sistnevnte oppnår vekt på over 10 kg i Randsfjorden.

Stør-ørret fra Randsfjorden. Foto: Geir Høitomt

4. Grunneierorganisering

Fiskerettshaverne/grunneierne langs Randsfjorden og i Dokka/Etna er organisert i grunneierlag.

Dokka-Etna grunneierlag organiserer grunneiere langs de nedre deler av disse to sentrale tilløpselvene. Dokkadeltaet grunneierlag dekker området innenfor Dokkadeltaet naturreservat i øvre del av fjorden. Disse to grunneierlagene har nær 100% organiseringsgrad.

Randsfjorden grunneierforening organiserer i dag (1.1.2011) 235 grunneiere rundt Randsfjorden. Disse medlemmene representerer ca. 75 % av strandlinjen langs fjorden. Det pågår et arbeid for fortsatt økt medlemstall i grunneierforeningen. Næringsutvikling (næringsfiske, fisketurisme og vannbasert friluftsliv) er en sentral del av grunneierforeningens arbeidsfelt.

Som landets 4. største innsjø har Randsfjorden et fritt midtparti som omfatter betydelige deler av sjøen. I Randsfjordforbundet er de 4 kommunene rundt fjorden representert og samarbeider om tiltak/strategier for innsjøen. Randsfjordforbundet har derfor en viktig rolle i forhold til allmennhetens rettigheter i det frie midtpartiet i Randsfjorden.

Det er i perioden 2007 - 2010 avholdt flere møter mellom de aktuelle grunneierlagene og Randsfjordforbundet for å diskutere praktiske løsninger og framdrift av et prosjekt knyttet til tynningsfiske/næringsfiske i Randsfjorden.

Grunneierforeningene bidrar med finansiering av bl.a. stamfiske etter storaure, og som her biotopforbedring i form av utlegging av stein i tidligere kanalisert elveløp. Foto: Geir Høitomt

5. Framtidige tiltak i Randsfjorden.

Det er et betydelig lokalt engasjement for videreutvikling av næringsaktivitet knyttet til Randsfjorden. I perioden fra 2007 og fram til i dag er det lagt ned betydelige ressurser i planarbeid, uttynningsfiske, grunneierorganisering og oppbygging av lokalt engasjement omkring fisk og fiske i Randsfjorden. Dette arbeidet har i vesentlig grad beredte grunnen for videreutvikling og samarbeid. Blant annet er det høstet meget gode erfaringer fra samarbeid og samhandling mellom grunneierorganisasjonene, kommunene (Randsfjordforbundet) og fylkesmann/fylkeskommune i disse prosessene.

Noen eksempler på igangsatt arbeid/virksomhet knyttet til Randsfjorden:

- Randsfjordforbundet har kommet langt i arbeidet med felles retningslinjer for arealbruken langs Randsfjorden. Noe av hensikten med denne samordningen er å åpne for tilrettelegging av tilbud til grupper som ønsker å benytte Randsfjorden til rekreasjon og friluftsliv.
- Randsfjorden grunneierforening har tatt initiativ til et prosjekt med målsetting å avklare muligheten for økt næringsutvikling langs Randsfjorden. Dette forprosjektet startet opp i 2009 og statusrapport ble ferdigstilt i 2010 (Kistefos Skogtjenester 2010).
- Det er utarbeidet felles driftsplan for fisk i Randsfjorden, samt i tilløpselvene Dokka og Etna.
- Selskapet Randsfjordbåt AS har investert i turistbåten Kong Haud og gjennomført sesongen 2013 som en prøvesesong. Ordinær drift settes i gang fra neste sommer.
- Flere enkeltgrunneiere langs Randsfjorden har utviklet/utvikler tilbud knyttet opp mot gardsturisme. Flere av disse har fokus på fiske og rekreasjon i Randsfjorden.
- Flere lokale matprodusenter etterspør tilgang på fisk fra Randsfjorden. Geir Otto Anderson, Ferskvannsfisk AS, Mat på Hadeland, Mat i Land og Landevegen er eksempler på dette. Disse aktørene har i stor grad basert sin virksomhet på lokalprodusert mat og lokale råvarer. Flere av dem benytter gamle oppskrifter for videreføring av Randsfjordsfisk.
- Turistkontoret for Gjøvik, Toten, Land og Hadeland Reiseliv registrerer økt interesse og etterspørsel, også fra utenlandske fisketurister. Prosjektet *Fiskelykke* er igangsatt for å møte denne etterspørselen fra lokale og tilreisende.
- Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS er i drift med 4 ansatte pr. september 2013. Senteret informerer om våtmark og gjennomfører prosjekter knyttet til opplevelser og kartlegging i våtmarksnatur.

Grunneierforeningene, kommunene og lokale interessesammenslutninger viser stor vilje for å bygge videre på de erfaringer som nå er høstet. Dette kommer tydelig til uttrykk i planstrategier på kommunalt nivå, ulike tiltaksplaner som er utarbeidet i prosjektperioden og driftsplanene for fisk. Det synes i første omgang aktuelt å jobbe videre med følgende delprosjekter knyttet til fisk og fiskeressurser:

1. Videreutvikle næringsfiske basert på fiskeartene sik, abbor og gjedde i Randsfjorden (se pkt. 6)
2. Videreutvikle rekreasjonsfiske i Randsfjorden med fokus på ørret, røye, gjedde og abbor (se pkt.7)
3. Drive identitetsskapende arbeid knyttet til fisketradisjoner og utnyttelse av lokale råvarer (se pkt. 8)

6. Næringsfiske.

Erfaringene fram til nå tyder viser at det er mulig å høste betydelige fiskeressurser i Randsfjorden både med tradisjonelle metoder (garn, not) og med mer moderne redskap (storruse). Opptak av fisk fra Randsfjorden i prosjektperioden viser at det er realistisk å ta ut opp mot 50 tonn sik i året ved effektiv bruk av storruse og not. Det fanges samtidig en betydelig mengde abbor og gjedde av god matkvalitet.

Omsetning av fisk med god matkvalitet har foregått gjennom firmaet Ferskvannsfisk AS. Erfaringene herfra viser at etterspørselen er god. Det er gode omsetningsmuligheter for hvitfisk bl.a. i Osloregionen (som ligger nær Randsfjorden). Ferskvannsfisk as vurderer det derfor som svært interessant å videreføre fisket i Randsfjorden. En kommersiell utnytting av ressursene betinger imidlertid en sikstamme som holder god matkvalitet.

Erfaringer fra andre land (bl.a. Finland) viser at det kan oppnås gode priser på ulike produkter (fiskekaker, gravet fisk, rakfisk, filetert fisk, rogn mm).

Tiltaksplan:

- Det er av avgjørende betydning at tynningsfisket på sik fortsetter. Høsting av en sikstamme med god matkvalitet vil være et avgjørende moment i et framtidig næringsfiske i Randsfjorden.
- Kartlegging av omsetningskanaler videreføres i samarbeid med bl.a. Ferskvannsfisk as.
- Produktutvikling basert på erfaringer fra bl.a. Finland må videreføres.
- Produktutvikling basert på lokale mattradisjoner vektlegges.
- Plan for markedsføring av produkter utarbeides i samarbeid med bl.a. Ferskvannsfisk as og Randsfjordforbundet

Fiskeprodukter (bl.a gravet sik og sikrogn) fra marked i Finland sommeren 2013 (priser i Euro).
Foto: Geir Høitomt

7. Rekreasjonsfiske.

De storvokste stammene av ørret, røye og gjedde vil være hovedgrunnlaget i markedsføring av rekreasjonsfiske i Randsfjorden. Alle disse fiskeslagene oppnår vekter på over 10 kg og er attraktive for sportsfiske. Det finnes aktive friskemiljøer tilknyttet Randsfjorden som innehar betydelig kompetanse på fiske etter disse artene.

Utvikling av barnevennlig «familiefiske» med fokus på abbor gir rom for en annen målgruppe. Abborfiske med håndredskap kan utføres sommer og vinter og gir ofte gode fangster. Dette er en fiskeform som har lite utstyrsbehov og således representerer et lavterskeltilbud bl.a. for barn og ungdom, samt for personer med ulike bevegelseshemninger.

En markedsføring av Randsfjorden bør vektlegge rent vann, god plass og en god fiskeforvaltning. En «sunn» sikstamme vil være et viktig element i en slik sammenheng. Dette krever fortsatt uttynning av sikstammen for å gjenoppbygge en balansert næringspyramide (og derigjennom minsket infisering av gjeddemark).

Tiltaksplan:

- Markedsføre fiske etter ørret, røye og gjedde. Fokus på mulighet for fangst av stor fisk.
- Markedsføre «fang og slipp» av storvokst ørret, røye og gjedde
- Markedsføre familievennlig fiske etter abbor. Fokus på gode muligheter for fangst. Samarbeid med turistkontorene og prosjekt Fiskelykke.
- Utvikle produkter knyttet til båtutleie, overnatting og guiding i samarbeid med lokale aktører.

Trollingfiske på Randsfjorden. Foto: Geir Høitomt

8. Fisketradisjoner/kulturhistorie.

Det er knyttet mange tradisjoner til utnyttelse av fisk i Randsfjorden. Dette omfatter både fisketeknikker, matprodukter, lokalnavn og skrøner/historier. Denne kunnskapen forsvinner raskt. Som ledd i en utvikling av næring knyttet til fisk i Randsfjorden er det viktig å bevare og utnytte dette kulturhistoriske materialet. Eksempler på dette er det tradisjonelle hovfisket etter gytevandrende sik som foregikk i Dokka-Etna, isfisketradisjoner i Dokkadeltaet, oppflæfiske med garn, notfiske i Randsfjorden og Dokka-Etna, mjælfiske etter gjedde og rusefiske etter abbor.

Dette materialet bør brukes i markedsføring, utvikling av opplevelsesprodukter og ovenfor skoleverket.

Tiltaksplan:

- Arrangere åpen dag i et samarbeid mellom grunneierorganisasjonene som viser tømning av storruse i Randsfjorden.
- Arrangere åpen dag i et samarbeid mellom grunneierorganisasjonene som viser notfiske av sik i Dokka-Etna.
- Tilbud til lokalt skoleverk om temadager knyttet til lokale fisketradisjoner. Utformes i samarbeid med Dokkadeltaet Våtmarkssenter/Randsfjordmuseene.
- Utarbeide temahefte med lokale mattradisjoner med fisk som råstoff i samarbeid med lokale matprodusenter.
- Gjennomføre «gammeldags» mjælfiske etter gjedde i samarbeid med Dokkadeltaet Våtmarkssenter og lokalt skoleverk.

Notfiske etter sik i Dokka-Etna. Foto: Geir Høitomt

9. Litteratur.

Buskerud utmark- og arealplan DA. 2007. *Sluttrapport fra prøvefiske med storruse i Dokkadeltaet, nordre Randsfjord.*

Høitomt, G. 2008: *Driftsplan for fisk i Dokka-Etna, nedre deler av Etna og Dokkadeltaet.* Rapport utarbeidet av Dokka-Etna grunneierlag, Etna grunneierlag og Dokkadeltaet grunneierlag.

Høitomt, 2008: *Innlandsfiske i Randsfjorden. Oppsummering av prosjekt gjennomført i 2008.*

Høitomt, 2009: *Innlandsfiske i Randsfjorden. Oppsummering av tynningsfiskeprosjekt gjennomført i 2009.*

Høitomt, 2011a: *Innlandsfiske i Randsfjorden. Oppsummering av tynningsfiskeprosjekt gjennomført i 2010.*

Høitomt, 2011b: *Innlandsfiske i Randsfjorden. Oppsummering av tynningsfiskeprosjekt gjennomført i 2011.*

Kistefos Skogtjenester as, 2010: *Randsfjorden, allmenn tilgjengelighet. Kartlegging av eksisterende forhold, samt skissering av fremtidige muligheter for allmenn tilgjengelighet til Randsfjorden*

Landbruks- og matdepartementet. 2006. *Handlingsplan for innlandsfiske.*

Lindås, O.R., Eriksen, H. og Hegge, O. 1996. *Fiskeribiologiske undersøkelser i Randsfjorden og Dokka-Etna etter regulering av Dokka.* Fylkesmannen i Oppland. Rapport 8/96.

Løvik, J.E. og Kjellberg, G. 2006. *Overvåking av vannkvalitet og biologiske forhold i Randsfjorden med tilløpselver. Rapport for 2005.* NIVA-rapport LNR 51702006

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) 2007. *Innlandsfiske: karakterisering av næringsfiskepotensiale, tiltak og tiltaksevaluering samt utvikling av høstingsmodeller.* Prosjektbeskrivelse.

Randsfjorden grunneierforening
v/Ole Helmer Engelién Bjørlien
2860 Hov

Regionrådet for Hadeland co/Gran kommune
Rådhusvegen 39, 2770 Jaren

Hov 3.3.2015

SØKNAD OM MIDLER TIL VIDEREFØRING AV PROSJEKTET INNLANDSFISKE I RANDSFJORDEN.

Utnyttelse av innlandsfisk i Norge er beskjedent sammenlignet med tilsvarende situasjon i sammenlignbare land. Det er myndighetenes klare mål at potensialet som ligger i disse ressursene skal utnyttes bedre. I St.meld. nr.19 (1999-2000) "Om norsk landbruk og matproduksjon" er det lagt viktige føringer for økt yrkesfiske etter ferskvannsfisk som aktuell tilleggsnæring i landbruket. Det er også pekt på tiltak for å bedre kvaliteten på fiskebestandene, noe som også kommer fritidsfiske til gode. Handlingsplanen for innlandsfiske fra Landbruks- og matdepartementet (2006) beskriver på en oversiktlig måte ulike utfordringer knyttet til en slik målsetting.

Landbruks- og matdepartementet har med bakgrunn i Handlingsplan for innlandsfiske initiert et større næringsfiskeprosjekt: Innlandsfiske, karakterisering av næringsfiskepotensiale, tiltak og tiltaksevaluering samt utvikling av høstingsmodeller. Prosjektansvarlig er Norsk institutt for vannforskning (NIVA). **Det er valgt ut to pilotsjøer i dette prosjektet Engeren og Randsfjorden.**

På et møte i Søndre Land 31.05.07 deltok representanter fra Landbruks- og matdepartementet, Fylkesmannen i Oppland, kommunene langs Randsfjorden, Randsfjordforbundet, grunneierlag, NIVA, Norsk innlandsfiskelag, Innovasjon Norge m.fl. Møtet kom i stand etter initiativ fra Landbruks- og matdepartementet. På dette møtet var det blant møtedeltagerne enighet om å se nærmere på mulighetene for økt uttak av fisk fra Randsfjorden.

Med bakgrunn i dette møtet ble det nedsatt en styringsgruppe bestående av representanter fra Randsfjordforbundet (kommunene) og grunneierlagene i Randsfjorden og hovedtilløpselva Dokka/Etna.

Potensialet for utvikling av lønnsomt næringsfiske og ytterligere turistfiske i Randsfjorden er åpenbart til stede. Det er forekomster av stor gjedde, ørret og røye (alle blir over 10 kg) i Randsfjorden. Dette er attraktive fiskeobjekter. Reiselivsnæringen rundt Randsfjorden registrerer da også økt etterspørsel både fra det innenlandske og det utenlandske markedet. Med bakgrunn i dette er det nå startet opp flere prosjekter som har som målsetting å videreutvikle dette tilbudet.

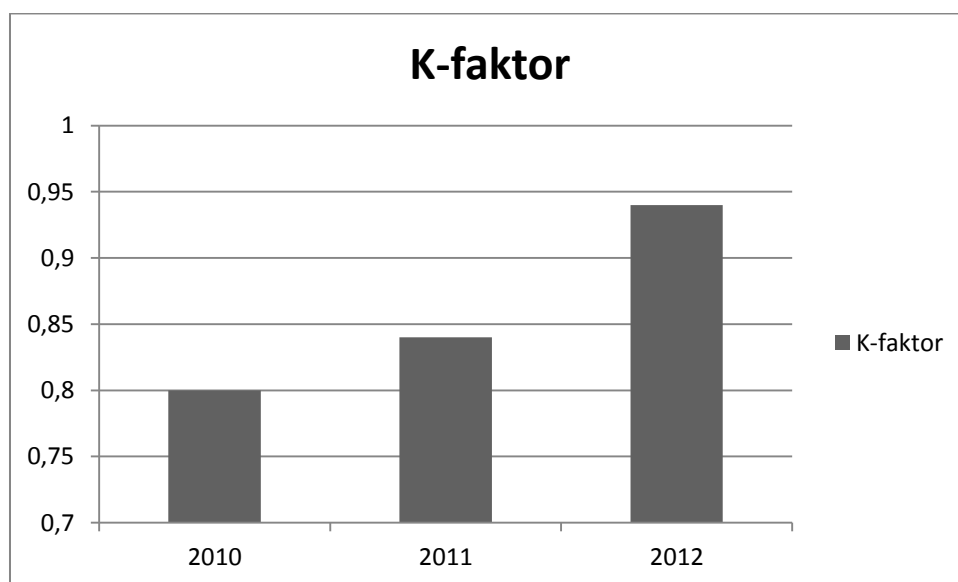
En vital sikstamme med god matkvalitet vil sammen med abbor og gjedde, være grunnlaget for lønnsomt næringsfiske i Randsfjorden. Beregninger viser for eksempel at sikbestanden i Randsfjorden vil kunne tåle et årlig uttak på over 50 000 kg. Randsfjorden har i dag en sikstamme som er for stor i forhold til næringstilgangen. Dette resulterer i sik av dårlig kvalitet (parasitter). Et uttynningsfiske av sik er derfor tvingende nødvendig. Det vises til tidligere oversendt prosjektbeskrivelse som beskriver planlagte tiltak.

Dette arbeidet ble startet opp i 2007. I perioden 2007 – 2014 er det tatt opp totalt 208 tonn sik fra Randsfjorden (se tabell 1). Kondisjonsfaktoren er også i markert bedring, jfr. figur 1.

Det vises for øvrig til rapport som oppsummerer aktiviteten i 2014 som vil oversendes med det første (noe forsinket pga sykdom).

Tabell 1. Fangst av sik i Randsfjorden i perioden 2007 – 2014.

År	Sik, antall kg
2007	700
2008	16026
2009	23585
2010	21662
2011	29830
2012	46530
2013	35023
2014	34986
Sum 2007 - 2014	208342

Figur 1. Utvikling av k-faktor hos gytemoden sik i Randsfjorden.

En sikstamme med god matkvalitet vil også kunne utnyttes i turistsatsing. Både deltagelse ved notdraging og hovfiske etter strømsik vil være attraktive og eksklusive opplevelser. Det er i dag etterspørsel etter fisk fra Randsfjorden fra flere aktører som satser på lokal mat. Reiselivsprodukter basert på fiskeopplevelser i Randsfjorden og lokal mat med stedege fisk, vil være et viktig bidrag for å skape lokal identitet i reiselivssatsingen.

Skal markedsføringen av Randsfjorden som en attraktiv og sunn fiskesjø lykkes, og målsettingen om lønnsomt næringsfiske nås, er et effektivt tynningsfiske på sik helt avgjørende. Med den kunnskap som nå finnes etter gjennomførte tiltak og prosjekter i 2007 - 2014 synes dette realistisk. **Med bakgrunn i tidligere oversendt prosjektbeskrivelse, budsjett og finansieringsplan søkes det herved om kr. 100 000 til videreføring av dette arbeidet i 2015.**

For Randsfjorden grunneierforening, Dokka/Etna grunneierlag og Dokkadeltaet grunneierlag

Ole Helmer Engelian Bjørlien
(leder Randsfjorden grunneierforening)

EVALUERING AV TILTAK I PROSJEKTET HADELANDSBONDEN 2020 ÅRENE 2011 -14

Mål for prosjektet i perioden har vært:

- Sikre rekrutteringa – opprettholde levende bygder
- Bedre omdømmet – øke statusen for landbruket
- Øke kompetansen – hos eksisterende og nye gardbrukere
- Engasjere kvinner – ta opp aktuelle problemstillinger
- Trygge levebrødet – et overordnet mål for alle aktiviteter

De ulike tiltakene under hvert punkt er ikke satt opp i noen prioritert rekkefølge etter hvor vellykket det var.

1.

Svært vellykkete tiltak:

Tiltak	Hvorfor svært vellykket?	Videre oppfølging
1.Faglig og sosial helafte for landbruket i 2011, 12 og 14.	Stort frammøte. Inspirerende, statusbyggende. Nettverksbygging.	Kan gjerne arrangeres, men gjerne bare annethvert år -> da kan vi få et stort frammøte.
2.Bondepub for storfeprodusenter m. kåseri og sosialt samvær, Braastad Gaard feb. 2011.	Godt frammøte. Folk savner sosiale møteplasser for landbruket. Nettverksbygging.	Burde dette overlates til bondelagene el. burde Fagrådet dytte på el. arrangere dette sjøl?
3.Kurs for rekrutter 18 år +. Hatt det i 2011,12 og 14.	Godt frammøte. Inspirasjon, motivasjon. Nettverksbygging. Kompetanseheving.	Burde arrangeres stor fellessamling for rekrutter annethvert år.
4.Møter for kvinner i landbruket, hatt både 1 stort fellesmøte i 2011 og 3 temamøter i 12 og 13.	Veldig godt frammøte på fellesmøte. Nokså godt på temamøter. Vi tror det er viktig å få med kvinnene for å opprettholde og utvikle landbruket.	Prøve å få til noen «fellesmøter» i framtida. Kanskje 1 pr. år el. 1 pr annethvert år.

2.

Vellykkete tiltak:

Tiltak	Hvorfor vellykket?	Videre oppfølging
1.Fagmøter sau	Har brukt å være godt frammøte, særlig når aktuelle tema vedr. praktisk sauehold. Gjerne fjøsmøter – trekker ekstra mange.	Fortsette å ha 1-2 møter i året.
2.Fagmøte korn – om såvaresituasjon og noen andre faglige tema.	Godt frammøte, særlig etter innføring av SMS-varsling. Finnes mange kornprodusenter, viktig å ha noe for denne målgruppa.	Bør ha ett stort kornmøte pr. år. Ønsker økt kornproduksjon i Norge, viktig å stimulere til dette.
3.Fagmøte storfe, særlig når kombinert med fjøsmøter. Lunchmøter uten påmelding m. aktuelt tema.	Godt frammøte, særlig når kombinert m. fjøsmøte, eller lunchmøte u. påmelding. Stor målgruppe – viktig m. kompetanseheving og nettverksbygging for dem.	Burde ha i hvert fall 1-2 lunchmøter pr. år, evt. få til fjøsmøte – 1 pr. år.
4.Fagmøter om eksotiske grønnsaker og om bær dyrking.	Bra frammøte ut fra antall produsenter som driver.	Behov for kompetanseheving og holde temaet varmt framover (særlig eksotiske grønnsaker)
5.Møter i matforum, delvis med tema ang. næringsutvikling ang. småskala matproduksjon	Bra frammøte på alle møter. Positivt med godt frammøte og interesse for næringsutvikling især.	Faggruppe mat jobber videre med mobiliseringsprosjektet «Fra jord til bord på Hadeland»
6.Fagmøte på skog, evt. kombinert m. husdyrhold. Eks. møte om fjøs bygd i tre fra egen skog.	Har vært godt frammøte. God informasjon på møter.	Faggruppe skog jobber for å ha slike møter i framtida også.
7.Faggruppe skog hatt møte for kommunestyremedl. om praktisk skogbruk.	Bra oppmøte. Viktig å jobbe med info-arbeid overfor politikerne - omdømmebygging	Kan det være en idé å ha slike møter også om jordbruk/husdyrhold for lokalpolitikere?

<p>8.Landbruket delta med stand på Hadelandsmessa. Fagrådet og Bioreg hadde fellesstand i 2011. Fagrådet, Skogeierlaget og økologisk prosjekt hadde fellesstand i 2012. Ikke hatt noe stand deretter.</p>	<p>Godt besøkt stand, quiz om landbruket på Hadeland. Informasjon, omdømmebygging.</p>	<p>Landbrukskontoret har vært restriktive på å bruke sine ansatte til dette, m.h.t. overtid, ikke lovpålagt oppg. Vært litt vanskelig å få med faglaga på dette. Kan vi jobbe mer aktivt for å få dem med, og få tak i litt støtte midler til dette?</p>
<p>9.Hadelandskonferansen i 2012, Fagrådet var med som arrangør. Egen landbrukssesjon ang. nyskaping i landbruket med ca. 5 innledere.</p> <p>Konferansen i 2013, landbrukssesjon m. 2 innledere. Konferansen i 2014 – kun 1 landbruksfaglig innleder.</p>	<p>Godt oppmøte fra landbruket særlig i 2012 – ca. 70 deltakere av 230. Meget vellykket konferanse sett fra landbruksvinkel – mye bra omdømme- og statusbygging.</p> <p>Ca. 55 fra landbruket av 250 i 2013.</p> <p>Ca. 20 fra landbruket av 278 i 2014.</p>	<p>Bør evalueres og drøftes om landbruket burde få en større plass på konferansen igjen etter hvert og gå inn med ressurser til dette i konferansen.</p>
<p>10.Avløserkurs for ungdom og nye avløsere, 13 timers kurs i 2013. Ett av målene m. kurset var bl.a. å jobbe m. rekruttering til landbruket.</p>	<p>Ikke spesielt godt oppmøte – 6-7 deltakere, men viktig kurs for de få som var interessert. Holde på de og få dem mer interessert i landbruk. Bra innhold både teori og praksis.</p>	<p>Bør vurdere om man bør få til et slikt kurs igjen i 2016. Ha det ca. hvert 3. år. Kurset kan markedsføres bedre i framtida, m bl.a. samarbeid m. rådgivere på u-skolene.</p>

3.

Nøytrale tiltak (midt på treet):

Tiltak	Hvorfor passelig vellykket?	Videre oppfølging
<p>1.Kurs m. påkostet innleder, «Bedre bonde» m. Ole Christen Hallesby. (Bedriftslederkurs). 14 deltakere, og innlederen kostet kr. 26. 000 for 12 timer.</p>	<p>Innholdet var veldig bra. Men forholdsvis dårlig oppmøte til å være en så dyktig innleder og såpass påkostet.</p>	

2.Fagmøter om potetdyrking	Ikke veldig godt fram møte. Men prosentvis av antall produsenter er det ikke så verst.	Bør kanskje ha 1 møte ca kun annethvert år.
----------------------------	--	---

4.

Mindre vellykkede tiltak:

Tiltak	Hvorfor mindre vellykket?	Videre oppfølging
1.Bruke innleide konsulenter til å lede et gruppearbeid på halvårsmøte / planleggingsmøte for faggruppene i 2011.	I forhold til hva det kostet å bruke konsulentene, hadde det vært like bra å bruke egne krefter til å lede møtet. Tror egne krefter også ville vært mer på bølgelengde med møtedeltakerne og «snakket deltakernes språk»	Ikke leie inn «profesjonelle konsulenter» til å jobbe med prosjektet vårt.
2.Bruke konsulenter til å skaffe prosjektmidler til videre satsing i prosjektet i 2011.	Det ble betalt ut honorar til konsulenter som det ikke kom noe ut av. De greide ikke å skaffe noe mer prosjektmidler enn det vi i Fagrådet allerede hadde greid å skaffe til veie.	-----« -----
3.Selge bil-klistremerke med påskrift: «Jeg støtter Hadelandsbonden 2020», til inntekt for prosjektet i 2011.	Ikke lett å få solgt dette merket. Har gitt lite inntekter.	

27.11.14 AOB

LANDBRUKETS FAGRÅD HADELAND

NOTAT fra styret i Landbrukets Fagråd Hadeland pr. 27.11.14:

HADELANDBONDEN 2020 – 3-ÅRIG LANDBRUKSPROSJEKT, FOR 2015-17
- PROSJEKT FOR KOMPETANSEHEVING, REKRUTTERING OG UTVIKLING AV
LANDBRUKET PÅ HADELAND

Mål for prosjektet

- Øke kompetansen innen ulike fagområder – hos eksisterende og nye gardbrukere
- Sikre rekrutteringa – opprettholde landbruket og levende bygder
- Bedre omdømmet – øke statusen for landbruket
- Engasjere kvinner for å holde på kvinnene som aktive heltids el. deltids gardbrukere og som støttespillere til landbruket på Hadeland

Mål og tiltak 2015-17

Delmål:

- **Øke kompetansen innen ulike fagområder – hos eksisterende og nye gardbrukere**

Tiltak:

- Arrangere møter/seminar for medlemmene i Faggruppene i Fagrådet for å engasjere og skolere dem til å jobbe enda bedre med utvikling av kompetansehevende tiltak/program for landbruket på Hadeland.
- Faggruppene fortsette sitt arbeid med faglige oppdateringsmøter for de ulike fagområdene (Storfe, sau, planteproduksjon – herunder korn, potet, grønnsaker, bær; skog)
- Arrangere et kurs i regnskapsforståelse/økonomi for landbruket. Ansvar: faggruppe økonomi
- Jobbe videre med satsing på næringsutvikling innen småskala matproduksjon. I første omgang videreføre mobiliseringsprosjektet «Fra jord til bord på Hadeland» 2014-15. Deretter følge opp prosjektet med spesifikke videreføringstiltak (2016-17). Ansvar: faggruppe mat.
- Arbeide videre med «Inn på tunet» (IPT) på Hadeland, herunder nettverksbygging og videreformidling av kunnskap om IPT.
- Markedsføre Voksenagronom-utdanninger for aktuell målgruppe

Delmål:

- **Sikre rekrutteringa – opprettholde landbruket og levende bygder**

Tiltak:

- Arrangere faglige møter for rekrutter til landbruket innen de ulike fagområdene, mindre møter – gjerne som gardsbesøk (2015, 16 og 17). Ansvar: Faggruppene
- Arrangere større samling for alle rekrutter til landbruket på Hadeland (2016).
- Arrangere avløserkurs for ungdom – alderen 14-18 år (2017).
- Jobbe med nettverksbyggende tiltak, for opprettholdelse av fagmiljø, som igjen er et grunnlag for rekruttering. Større faglige og sosiale sammenkomster (2016) , evt. «bondepuber» (15,16,17).
- Vurdere å arrangere møter for ungdomsskoleelever og deres foreldre, m.h.p. rekruttering til naturbruk i videregående skole.
- Vurdere å bidra fra landbrukets side inn på yrkesmesser for skoleelever på Hadeland

Delmål:

- **Bedre omdømmet – øke statusen for landbruket**

Tiltak:

- Jobbe for å få til en felles landbruksstand på Hadelandsmessa med bondelagene, småbrukarlaget, skogeierlag og Fagrådet. Spre informasjon om landbruket på Hadeland på en positiv måte til mange som er innom på messa.
- Jobbe for å få med landbruksrelaterte temaer som en viss del av programmet på Hadelandskonferansen. Arbeide for å få med en større andel gardbrukere på konferansen. Bruke konferansen både i omdømmebygging og statusbygging.

Delmål:

- **Engasjere kvinner for å holde på kvinnene som aktive heltids el. deltids gardbrukere og som støttespillere overfor landbruket på Hadeland**

Tiltak:

- Arrangere møter for kvinner innen landbruket m. aktuelle tema som fenger målgruppa – prøve å ha ett møte pr. år

LANDBRUKETS FAGRÅD HADELAND

Budsjett for prosjektet (grovt)

	2015	2016	2017
Administrative kostnader	120 000	145 000	130 000
Innleie konsulenter (foredragsholdere)	180 000	184 000	175 000
Reiser, transport, opphold	68 000	124 000	42 000
Annet (markedsføring + materiell)	18 000	37 500	34 000
Sum	386 000	490 000	381 000

Finansieringsplan (grov)

	2015	2016	2017
Egeninnsats	28 000	40 000	35 000
Egne midler	90 000	90 000	90 000
Deltakerbetaling	22 000	65 000	26 000
BU-midler	45 000	0	0
Partnerskapsmidler	200 000	255 000	220 000
Oppland fylkeskommune	0	40 000	0
Midler til avløserkurs fra KSL Matmerk	0	0	10 000
Sum	386 000	490 000	381 000

27.11.14

AOB

HADELAND

PROSJEKTPLAN 2015

Klimapådriver Hadeland

Prosjekteier	Regionrådet for Hadeland
Prosjektansvarlig	Regionkoordinator Sigmund Hagen
Prosjektleder	Kristin Molstad

1. Mål og rammer

1.1 Bakgrunn

I februar 2007 ble Gran, Lunner og Jevnaker kommune, sammen med Oppland fylkeskommune, utpekt til de aller første grønne energikommunene av Kommunal- og regionaldepartementet. Som et resultat av prosjektet «Grønne energikommuner», gikk de tre Hadelandskommunene sammen om å ansette en egen klimapådriver i perioden 01.08.09 – 31.07.11. Klimapådrivers sluttrapport og kommunenes erfaringer viser at det er behov for en ny klimapådriver. Det nye klimapådriverprosjektet vil bygge videre på sluttrapporten og kommunenes erfaringer.

Klimapådriveren vil være prosjektleder for prosjektet «Klimapådriver Hadeland».

Ny prosjektleder, Kristin Molstad, startet i stillingen 13.11.12.

Rådmennene vil være styringsgruppe for prosjektet og ha ansvaret for at arbeidet til klimapådriveren forankres godt i kommunenes administrasjon.

Prosjektets varighet: 1.8.2012 – 31.12.2015.

Prosjektet «Klimapådriver Hadeland» er en regional satsing forankret i flere planer;

- Kommunenes klima- og energi-planer (2009-2014)
- Kommunenes samfunnsdelplan
- Regional plan for Hadeland (2014-2021)
- Regional plan for energi og klima for Oppland (2013-2024)

1.2 Prosjektets formål

Klimapådriverprosjektet er et sentralt virkemiddel for at Hadelandskommunene skal nå målsetningene nedfelt i sine energi- og klimaplaner, og et prioritert bidrag i regionrådets arbeid for å gjøre Hadeland til «den mest attraktive tilflyttingsregionen på Østlandet for den som ønsker å leve i tak med naturens bæreevne».

1.3 Prosjektets hovedmål

Visjon

«Hadeland – en region med vekt på livskvalitet, innovasjon og verdiskaping i takt med naturens bæreevne».

Denne visjon beskriver det overordnende målet med prosjektet. Det er likevel nødvendig å utforme effekt- og aktivitetsmål som gjør det mulig å evaluere om visjonen blir nådd. Det er derfor utarbeidet tre delmål for prosjektet;

Delmål

1	Klimapådriver skal drive holdningsskapende arbeid og bidra til å øke kunnskap om og styrke mobilisering for energi- og klimaarbeid i lokalsamfunnet.
2	Klimapådriver skal inspirere og være en pådriver for at kommunene når målsettingene i klima og energiplanene. Det skal oppnås konkrete resultater for energieffektivisering, energiomlegging og reduksjon av klimagassutslipp.
3	Klimapådriver skal bistå i arbeidet med å revidere kommunenes energi- og klimaplaner og bidra til at disse er godt kjent og forankret i kommunenes administrasjon.

2. OMFANG, METODE OG RAMMER

2.1 Omfang

Målsetninger og tiltakene som er utarbeidet for prosjektperioden 2013-2015 bygger videre på sluttrapporten fra forrige klimapådriver. Denne sluttrapporten er senere behandlet i møter mellom ordførere, rådmenn og regionkoordinator. Konklusjoner og anbefalinger fra disse drøftingene ble presentert for regionrådet i møter i november 2011 og januar 2012, og danner grunnlaget for prosjektmandatet.

Prosjektet består av flere delmål og tiltak som samlet kan bidra på veien mot målet. Pådriverrollen skal vektlegges og prosjektet skal ha fokus på «å jobbe med det som virker». Tiltakene må gjennom hele prosjektperioden vurderes og justeres ut fra hva som synes mest hensiktsmessig innenfor rammene av kommunenes energi- og klimaplaner. Innsatsområder og tiltak som har positiv synergieffekt for alle tre kommunene skal prioriteres. Her har kommunenes representanter i ressursgruppa en viktig rådgivningsrolle. Samtidig er det viktig med fleksibilitet til å følge opp nye samarbeidsprosjekter og regionale føringer (Regional plan for klima og energi for Oppland 2013-2024).

2.2 Metode

Energi- og klimapolitikk krever prinsipiell, helhetlig og langsiktig tankegang som videre krever stor grad av tverrfaglighet, dialog og evne til å tilpasse seg nye metoder og målsetninger for samfunnsutviklingen. Derfor blir formidling av kunnskap og holdningsrettede tiltak en prioritert oppgave for klimapådriver.

For å kunne realisere prosjektets delmål og tiltak er det viktig at klimapådriver jobber aktivt med samarbeids- og nettverksbygging og kunnskapsinnhenting/formidling innenfor relevante kompetansemiljøer, samarbeidsnettverk og virkemiddelapparat.

Innenfor enkelte innsatsområder vil det være nødvendig å hente inn ekstern kompetanse og se utover kommunegrensene for samarbeidspartnere, erfaringsutveksling og synergieffekter.

Prosjektet har en bred målgruppe som omfatter kommunens politikere og administrasjon, primærnæringen, skoleverket, næringslivsaktører, og innbyggere. Energi- og klimaplanen berører alle disse gruppene på ulike måter, og mange punkter krever god og tydelig kommunikasjon til og mellom målgruppene for å oppnå målsetningene og gjennomføre tiltakene i kommunens energi- og klimaplaner.

Klimapådriver ønsker å motivere til energi- og klimaarbeidet ved å møte og formidle det som en mulighet for innovasjon, fornying og verdiskaping.

2.3 Rammebetingelser

Klimapådrivers oppgave er å være en motivator og yte bistand til kommunens klima- og energiarbeid, samt å være initiator for å drive prosesser på tvers av kommunegrensene.

Klimapådriver skal ikke behøve å bruke ressurser på å skape tilslutning til sitt arbeid i kommunene. Kommunene har derfor et særlig ansvar for å legge til rette for en effektiv utnyttelse av prosjektlederens ressurser, og må sørge for tilstrekkelig forankring av prosjektet både politisk og administrativt.

3. ORGANISERING

3.1 Overordnet organisering

Prosjekteier	Regionrådet for Hadeland v/leder Harald Tyrdal
Prosjektansvarlig	Regionkoordinator Sigmund Hagen
Prosjektleder	Kristin Molstad
Styringsgruppe	Rådmenn i Jevnaker, Lunner og Gran og regionkoordinator

Prosjektleder plasseres organisatorisk hos regionrådet, med en kontordag/arbeidsdag pr uke i hver kommune.

Regionkoordinator er prosjektleders nærmeste overordnede.

Rådmennene er styringsgruppe, og har sammen med regionkoordinator, styringsansvar for prosjektet.

Hver kommune oppnevner en kontaktperson, helst sentralt plassert i kommunenes administrasjon, fortrinnsvis en med erfaring fra energi- og klimaarbeid. Kommunenes kontaktpersoner vil, sammen med regionkoordinator, være klimapådrivers prosjektgruppe.

Prosjektgruppa består i 2015 av Mats Berger fra Jevnaker kommune, Kari-Anne Steffensen Gorset fra Lunner kommune, Øyvind Sørli fra Gran kommune og Helge Midttun fra Landbrukskontoret.

3.2 Relaterte prosjekter og Samarbeidspartnere

Prosjektet handler først og fremst om å mobilisere og tilrettelegge for at andre aktører utvikler langsiktig gode klima- og energiløsninger. Flere av tiltakene kan kun oppnås gjennom samarbeid med andre aktører og prosjekter. Følgende prosjekter og samarbeidspartnere anses som viktige for å oppnå klimapådrivers delmål og tiltak:

Prosjekt/Aktør:	Kontaktperson:	Samarbeide om:
Energiråd Innlandet	Ingrid Christie, daglig leder Benoit Durgers, rådgiver	KOSIBO prosjekt (sol og ved) Grønn vei prosjekt Informasjonsformidling
Energigården	Erik Eid Hohle, daglig leder	SUSTAINCO prosjekt (energieffektivisering) Informasjonsformidling
Entelligens AS	Nicolai Dirdal, daglig leder	Energirådgivning
Energikanalen AS	Trond Henriksen, daglig leder	Energirådgivning
NORSK VVS Energi- og Miljøteknisk Forening	Knut Olav Knudsen, fagsjef	KOSIBO prosjekt (sol og ved) Energirådgivning
Oppland Fylkeskommune	Terezia Hole, klimarådgiver	Klimaspleis prosjekt Mobilitetsuka 2015
Fylkesmannen i Oppland	Jørn Kalsen, prosjektleder/rådgiver	Klimaspleis prosjekt
Statens Vegvesen Region Øst	Margrethe Lunder, miljørådgiver	Klimaspleis prosjekt
Hadelandshagen	Dagfinn Edvardsen, daglig leder	Hadelandskonferansen Informasjonsformidling mot næringslivet
Lunner Almenning	Bjørn Niklas Sjøstrøm, bestyrer/daglig leder Fredrik Bärnholdt, arkitekt	Pilotveileder og kvalitetsprogram for Harestua (Trebyggeri, fornybar energi, fortetting)
Gjøvik kommune	Morten Strøyer Andersen, Klima- og miljørådgiver	Elsykkelprosjekt i Hjemmetjenesten Mobilitetsuka 2015
Fremtiden i Våre Hender	Tonje E. Orsten Kristiansen, rådgiver/prosjektleder	Elsykkelprosjekt i Hjemmetjenesten
Ungt Entreprenørskap Oppland	Hilde Eilin Jansen	Gründercamp
Filago Økosamfunn	Simen Torp, rådgiver	Økolandsby/Økotun
Hadeland videregående skole	Jorid Lunde Hansen, entreprenørskapansvarlig	Gründercamp Fagsamlinger bygglinja
Hadeland og Ringerike Avfallsselskap (HRA)	Kjell Olav Kolrud, daglig leder	Biogass Avfall/Resirkulering
Hadeland Energi (HEV)	Olav Stensli, infrastruktursjef	Lokal energitredning Gatelys (utskifting til LED)
Landbrukskontoret for Hadeland	Gudbrand Johannessen, landbrukssjef Helge Midttun, spesialkonsulent skog	Informasjonsformidling

	Gro Vesteraas, rådgiver Kjersti Andresen, rådgiver	
Folkehelsearbeid i kommunene	Folkehelsekoordinator Sven Sandvik (Gran kommune)	Sykkel/gå-kampanjer Mobilitetsuka 2015
Interkommunalt Innkjøpssamarbeid	Steinar Elnes, innkjøpsleder	Miljøkrav og energigaranti i innkjøpsavtaler Gatelys Elbiler
Hadeland – Nært og Naturlig	Vibeke Buraas Dyrnes, prosjektleder	Stedsutvikling Informasjonsformidling
Stiftelsen Glasslåven	Randi Thorsen, styreleder	FOU-prosjekt (bærekraftig materialbruk, fornybar energi)
Miljøfyrtårn	Lena Stokke, rådgiver Gunn Johannessen, sertifisør Mads Nakkerud, sertifisør Fredrik Gaustad, sertifisør AdCommitto, AS konsulent	Miljøsertifisering Informasjonsformidling
Naturvernforbundet	Johanne Sæther Houge, rådgiver Anna Widén, lokallagsleder	Informasjonsformidling
ZERO	Ingvild Kilen Rørholt, rådgiver	
Veilyskompetanse AS	Petter Kristiansen	LED gatelys
Ing. Kjell Gurigard AS	Kjell Gurigard	EPC
Norsk Enøk og Energi	Carl-Otto Rasmussen, prosjektleder EPC Hadeland	EPC Energidag
Norsk Treteknisk Institutt	Thomas Orskaug, rådgiver	Trebyggeri
Innovasjon Norge	Ole Johnny Kalstad, tredriver i Oppland	Trebyggeri

4. BESLUTNINGSPORTER, RAPPORTERING OG EVALUERING

4.1 Beslutningsporter

	Beslutningspunkter	Dato	Beslutningsgrunnlag
BP1	Regionrådsmøte	06.09.2012	
BP2	Revidering av prosjektplan etter ansettelse av prosjektleder Kristin Molstad	03.04.2013	
BP2	Godkjennelse av prosjektplan av styringsgruppa	04.04.2013	
BP2	Vedtar prosjektplan i Regionrådet	26.04.13	
BP3	Underveisrapport/justering av prosjektplan i Regionrådet	13.03.15	
BP4	Levering av sluttrapport	01.12.15	

4.2 Rapportering & Oppfølging

Statusmøter	Rapport/Dato
Det legges opp til en kontinuerlig statusoppdatering til styringsgruppa.	Kort statusoppdatering til styringsgruppa hver 4.mnd (april, august, desember - f.o.m. 01.01.14).

Rapportering

Prosjektleder rapporterer løpende til regionkoordinator. Det rapporteres til styringsgruppe hver 4.mnd (april, august, desember) i styringsgruppemøter.

Ved avslutning av prosjektperioden skal det utarbeides sluttrapport som gjøres rede for oppnådde resultater.

Evaluering

Løpende evaluering av prosjektet gjøres av prosjektleder i samarbeid med ressursgruppa.

Dersom dette resulterer i konkrete forslag til vesentlige endringer i prosjektet, legges dette frem til styringsgruppa for godkjenning.

5. RISIKOHÅNTERING OG KVALITETSSIKRING

5.1 Kritiske risikofaktorer

Faktorer	Tiltak/aksjoner
<ul style="list-style-type: none">Dårlig tilrettelegging fra kommunene	Styringsgruppemøter
<ul style="list-style-type: none">Manglende vilje til å utvikle forpliktende samarbeid innad i regionen	Regionrådsvedtak Styringsgruppemøte
<ul style="list-style-type: none">Målkonflikt i kommuneplaner. Klima- og energihensyn ikke tilstrekkelig prioritert.	Dialog om prioritering/vektlegging.
<ul style="list-style-type: none">Manglende entusiasme i kommunene	Ansvarliggjøring, forankring, revisjon av prosjektplan.
<ul style="list-style-type: none">Manglende finansiering av prosjektet	Finne alternative finansieringskilder? Kutt i tiltak
<ul style="list-style-type: none">Manglende samarbeid og samordning med næringsliv, skole etc.	
<ul style="list-style-type: none">Manglende verktøy for registrering og synliggjøring av effekt/resultater	Samarbeide med KS og ZERO om å utvikle verktøy for klimaregnskap i kommunene
<ul style="list-style-type: none">Manglende forskning og erfaring som viser effektiviteten av klima- og energitiltak	
<ul style="list-style-type: none">Tiltak krever samhandling på regionalt og nasjonalt nivå	

6. FINANSIERING/BUDSJETT

Finansiering (i 1000 kr)		
	2014	2015
Totalbudsjett	1 100 000	830 000
Egenandel komm	175 000	175 000
Skjønnsmidler fra FM	350 000	0
Partnerskapsmidler fra regionrådet	400 000	500 000
Fond/Tidligere bevilgninger ¹	390 000	110 000
Restmidler fra 2014		45 000

Element/aktivitet	2015
Lønnskostnader, prosjektleder (inkl. adm. kostnader, sos.utg. og husleie)	600 000
Midler til tiltak	230 000
Sum	830 000

Budsjetterte tiltak og aktiviteter i 2015;

Tiltak	Tidspunkt	Budsjett
Energirådgivning	April 2015	60 000
Elsykkel-prosjekt i Hjemmetjenesten	Mai-sept 2015	50 000
Mobilitetsuka	Sept 2015	20 000
Fagsamlinger/seminar	2015	30 000
Støtte til lokale aktører/prosjekter	2015	70 000

I tillegg bevilges det 100 000 kr i partnerskapsmidler til oppfølging og tilrettelegging for etablering av økolandsby på Hadeland.

Tildeling av midler til prosjektet i 2012-2014:

- Skjønnsmidler fra Fylkesmannen i Oppland: 150 000 kr i 2012, 300 000 kr i 2013 og 350 000 kr i 2014.
- Partnerskapsmidler fra Regionrådet for Hadeland: 200 000 kr i 2013 og 400 000 kr i 2014.

¹ Disse midlene består av resterende beløp fra Grønne Energikommune-fondet, partnerskapsmidler fra Regionrådet fra 2012 og skjønnsmidler fra Fylkesmannen fra 2012. I tillegg har prosjektet brukt 250.000,- mindre enn budsjettert for 2013. Årsaken er at 2013 var prosjektets første hele driftsår hvor prosjektet skulle etableres og forankres. Tiltak som er gjennomført har i stor grad vært finansiert av kommunene selv. Det er lagt opp til konkretisering og høyere aktivitet i 2014 som også vil gjenspeiles i økonomisk forbruk.